

УДК 338.43

I. I. Bogyday, ¹

аспірантка, Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

АНАЛІЗ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

I. I. Bogiday,

graduate student, Kharkov National University of Civil Engineering and Architecture, Kharkov

ANALYSIS OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

В статті проаналізовано сучасний стан сільськогосподарської галузі в Україні. Агропромисловий комплекс являється однією з провідних галузей нашої держави, забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною та складає значну частку експорту. Визначені основні тенденції щодо зміни структури відповідно до груп продукції та типу виробництва господарств. Проаналізовані темпи приросту основних показників сільського господарства України. Визначені обсяги експорту продукції АПК, його найбільш вагомні складові у об'ємному та вартісному вимірах. Визначені основні фактори впливу та сучасний стан агропромислового комплексу, запропоновані нові пріоритети виробництва продукції в галузі та експорту. Окреслені основні напрямки подальшого розвитку сільськогосподарської галузі.

The article analyzes the current state of the agricultural industry in Ukraine. The agro-industrial complex is one of the leading branches of our state, it provides the population with food products, and the industry is a raw material and accounts for a significant share of exports. The main tendencies of the structure change according to the groups of products and the type of production of farms are determined. The growth rates of the main indicators of agriculture in Ukraine are analyzed. The volumes of export of AIC products are determined, its most significant components in volume and value measurements. The main factors of influence and modern state of the agro-industrial complex are determined, new priorities of production in the industry and export are offered. The main directions of further development of the agricultural branch are outlined.

Ключові слова: *сільське господарство, агропромисловий комплекс, тваринництво, рослинництво, експорт.*

Key words: *agriculture, agro-industrial complex, animal husbandry, plant growing, export.*

Постановка проблеми. Сільське господарство – одна з найважливіших галузей господарського комплексу України, яка відіграє важливу роль у зміцненні економіки нашої країни, підвищенні життєвого рівня населення і розв'язанні соціально-економічних проблем. Тому підтримка та розвиток сільського господарства є пріоритетним завданням держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом сільськогосподарської галузі та виявленням основних тенденції його розвитку займались наступні вітчизняні вчені: Морозова Г.С., Кравченко О.М.,

¹ Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Смачило В.В.

Радченко О., Гордієнко М.І., Якимчук Ю.М., Нелеп В.М., Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т., Ніценко В.С. та інші.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження було визначення сучасного стану та тенденцій розвитку сільського господарства України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сільське господарство розглядають як комплекс технологічно і організаційно взаємозв'язаних галузей, які у своїй сукупності утворюють збалансовану, інтегровану і структурно завершену систему, функціонально-компонентна структура якої підпорядкована стабільному нарощуванню продовольчої продукції землеробства і тваринництва. Кожна галузь сільськогосподарського виробництва є сукупністю підприємств, що виробляють певні види однорідної продукції чи надають послуги, які задовольняють певні потреби населення у продуктах харчування, а промисловості – в сировині [1].

Однією з основних галузей сільського господарства є рослинництво, яке займається, головним чином, обробкою культурних рослин для виробництва рослинницької продукції. Забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, багато галузей промисловості (харчову, комбикормову, текстильну, фармацевтичну, парфумерну і ін.) – сировиною рослинного походження. Тісно пов'язано з тваринництвом.

Завданням тваринництва є розведення сільськогосподарських тварин для виробництва продукції. Її продукція призначається як продукти харчування людей (м'ясо, молоко та молочні продукти, яйця тощо) та як сировина для харчової та легкої промисловості.

Вартісні обсяги виробництва продукції рослинництва та тваринництва, розподіл відповідно до типу господарств за 2010 – 2017 рр. відображені графічно (рис. 1).

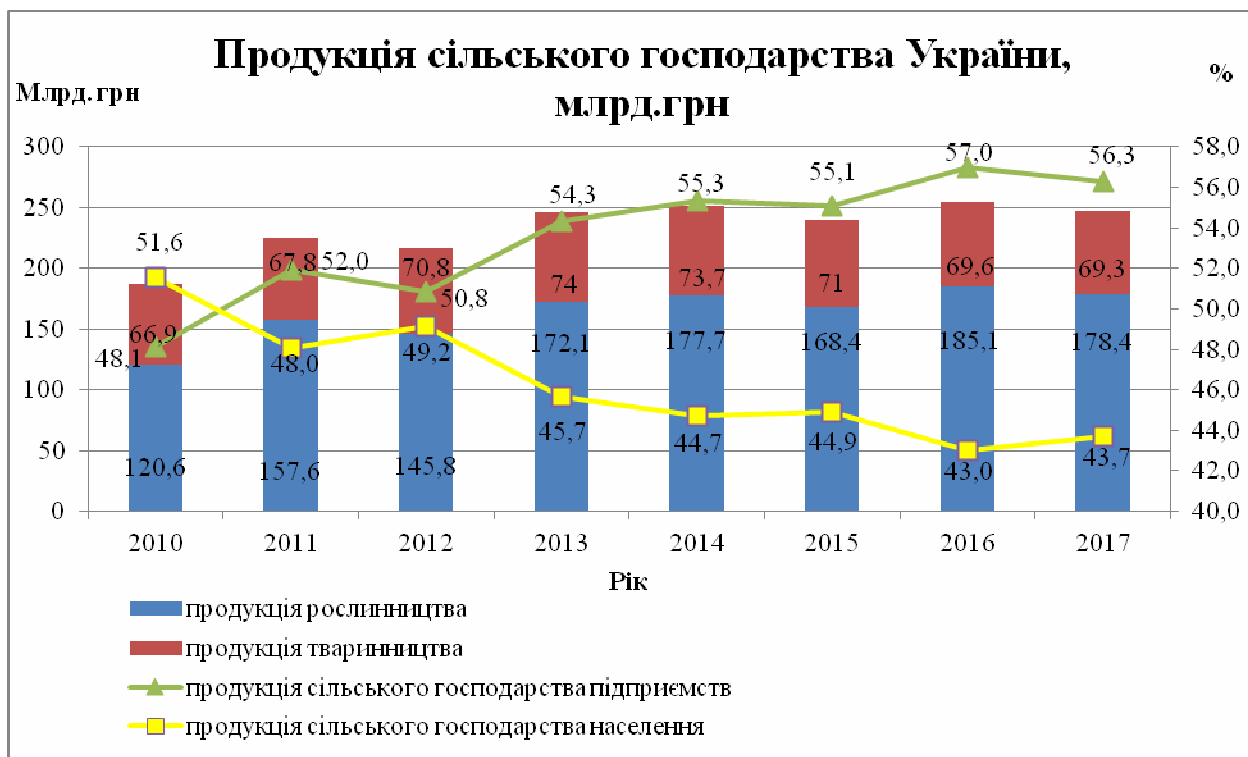

Рис. 1. Продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 року) та розподіл виробництва за типом господарств

Побудовано автором на основі джерела [2]

За даний період виробництво продукції сільського господарства зросло на 32,11% (60,2 млрд грн у постійних цінах), безпосередньо рослинництво – на 47,93% (57,8 млрд грн), а тваринництва – 3,59% (2,4 млрд грн). За структурою, за останні роки, підприємства виробляють значно більше продукції даної сфери ніж населення, так у 2017 році дана різниця склала 18,9 % (або 31,1 млрд грн.).

Динаміку основних показників сільського господарства України за 2007-2016 рр. наведено у рис. 2-3 (в основі рис покладено темп приросту показників відносно попереднього року).

За 2007-2016 рр. значно збільшились посівні площі соняшника, аж на 68,5 %. На всі інші сільськогосподарські культури – зменшились. Так, для цукрових буряків скорочення площ відбулось на 52,1 %, для кормових культур – на 36,2 %1, для картоплі – на 9, 7%, для зернових та зернобобових культур – на 4,7%, а для овочевих – на 2%.

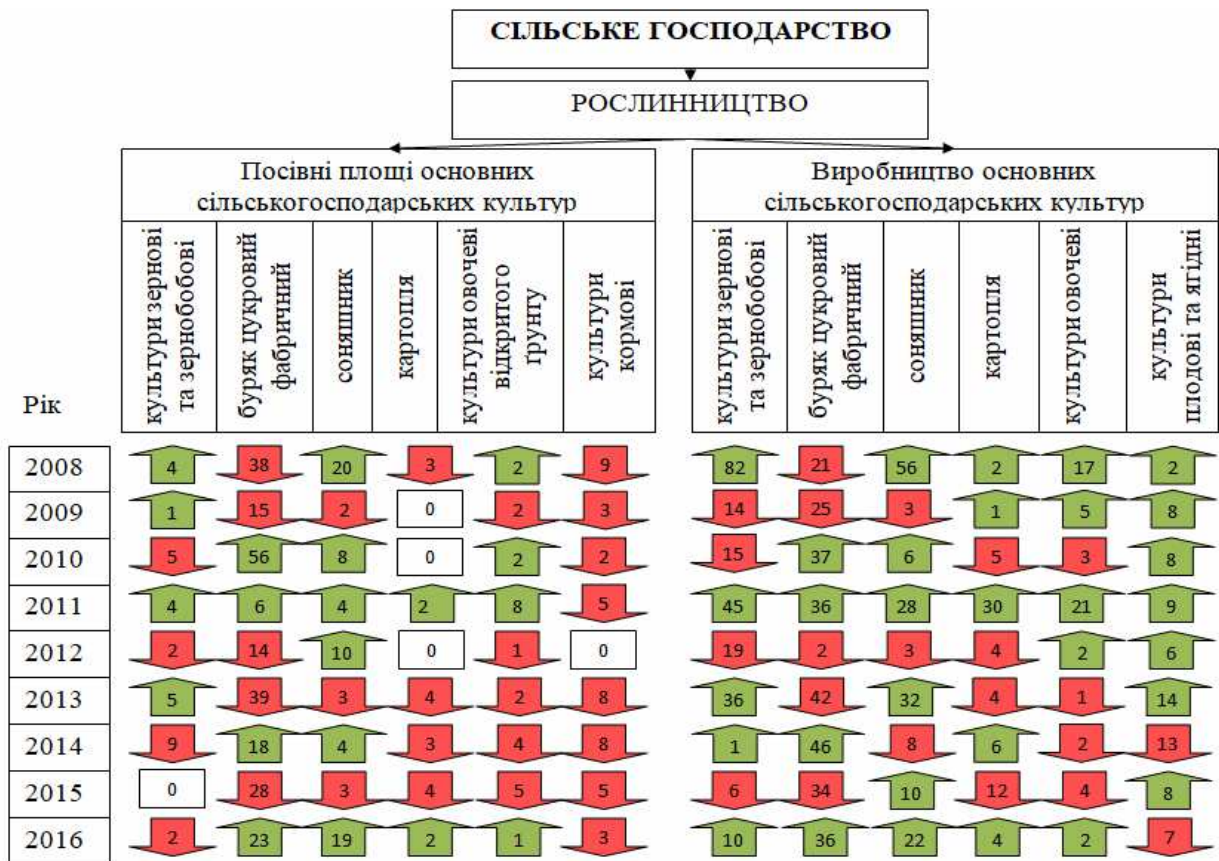

Рис. 2. Темпи приросту основних показників сільського господарства України за 2007-2016 рр, %
Побудовано автором на основі джерела [2]

В той же час, виробництво основних сільськогосподарських культур за даний період значно збільшилось: значно зросли обсяги виробництва зернових та зернобобових культур (на 75,5 %), насіння соняшнику (на 110 %) і плодів та ягід (на 93,3 %); незначного підвищення зазнали картопля (на 7%) та овочі (14,3%). Але, суттєво зменшились обсяги виробництва цукрових буряків – на 53,9 %.

Таким чином, за аналізований період, при загальному збільшенні посівних площ на 0,79 % (191 тис. га) виробництво основних сільськогосподарських культур збільшилось на 63 % (49044 тис т), що свідчить про більш ефективне використання посівних площ та підвищення їх врожайності.

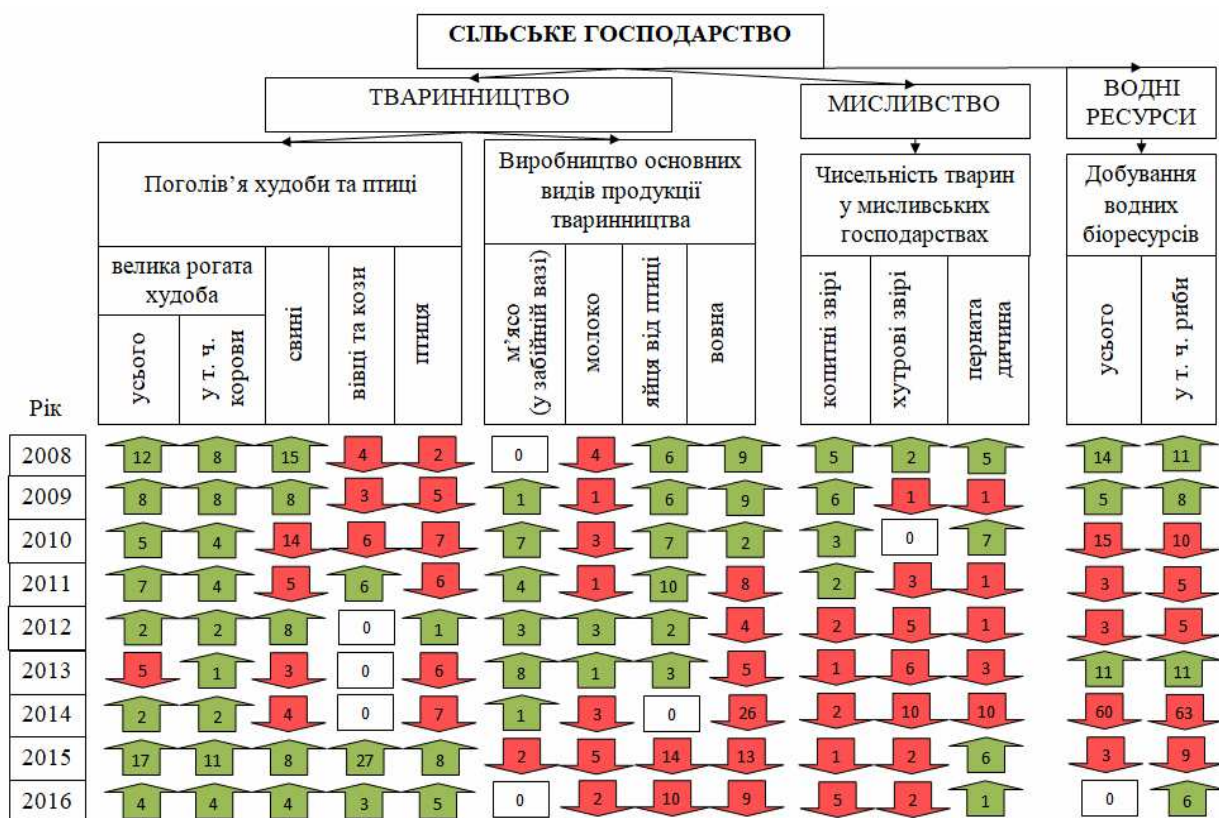

Рис. 3. Темпи приросту основних показників сільського господарства України за 2007-2016 рр, %
Побудовано автором на основі джерела [2]

За 2007-2016 рр. загальна чисельність поголів'я худоби значно знизилась. Збільшення поголів'я птиці на (22,5%) не дозволяє нівелювати різкий спад поголів'я інших видів тварин. Так, чисельність великої рогатої худоби знизилась на 39,3 % (у тому числі корів на 35,3 %), овець і кіз – на 18,1 %, свиней – на 12,1 %. Дані зрушення призвели до значних змін і у виробництві основних видів тваринництва: 1) за рахунок скорочення поголів'я великої рогатої худоби збільшилися обсяги виробництва м'яса у забійній вазі та зменшився збір молока (на 15,3%); 2) зменшення поголів'я овець спричинило збільшення обсягів виробництва м'яса у забійній вазі та скорочення виробництва вовни майже на 40%; 3) збільшення поголів'я птиці призвело до збільшення кількості яєць (на 7,4 %).

Як висновок, можна стверджувати про зміну уподобань споживачів щодо основних видів продукції тваринництва.

Також слід проаналізувати показники охорони та використання лісу, тваринних та водних біоресурсів як частини сільського господарства.

Максимальна величина поголів'я мисливських тварин спостерігалась в 2010 році. Загалом за 2007-2016 рр. чисельність копитних тварин збільшилась на 5,9 %, пернатої дичини – на 2,5 %, а кількість хутрових звірів скоротилась на 24,7 %. За даний період часу загальна кількість тварин у мисливських господарствах скоротилась на 295,8 тис. голів або на 2,5 %.

Слід відмітити, що площа мисливських угідь суттєво скоротилась на 8,9 млн га (18,9 %), за умови стрімкого збільшення витрат на ведення мисливського господарства на 91,4 млн грн. (270 %) у фактичних цінах, що певним чином обумовлене зниженням реального рівня платоспроможності грошей.

Обсяг добування водних біоресурсів по Україні у 2007-2016 рр. скоротився на 58,6 % (12,5 тис. т), в тому числі безпосередньо риби – на 60,4% (12 тис. т). Найбільше скорочення спостерігається в 2014 р. по відношенню до попереднього року, всього водних біоресурсів – на 60 %, а риби – на 63 %. Слід зазначити, що у 2014/2013 рр. вилов водних біоресурсів у внутрішніх водоймах зменшився лише на 13,3%, у морських водах – аж на 71,3 %. Дане скорочення обумовлено негативним впливом зовнішніх політичних факторів.

Тим не менш, наша держава значною мірою забезпечує продовольчими товарами світовий ринок. Основними імпортерами у 2017 році продукції АПК виявились: Індія (1,7 млрд. дол.), Єгипет (1,1 млрд. дол.), Нідерланди (1,1 млрд. дол.), Іспанія та Китай (0,9 млрд. дол.).

За результатами 2017 року експорт продукції агропромислового комплексу склав 41,04% від загального обсягу, та складає 17,8 млрд. дол. США; у той же час, у 2013 році ці ж показники становили 27,17 % та 16,9 млрд. дол. відповідно [2]. Тобто, за останні п'ять років значно зросла частка продукції агропромислового комплексу в товарній структурі зовнішньої торгівлі України при зниженні фактичної вартісної величини експорту сільськогосподарської продукції (рис. 4).

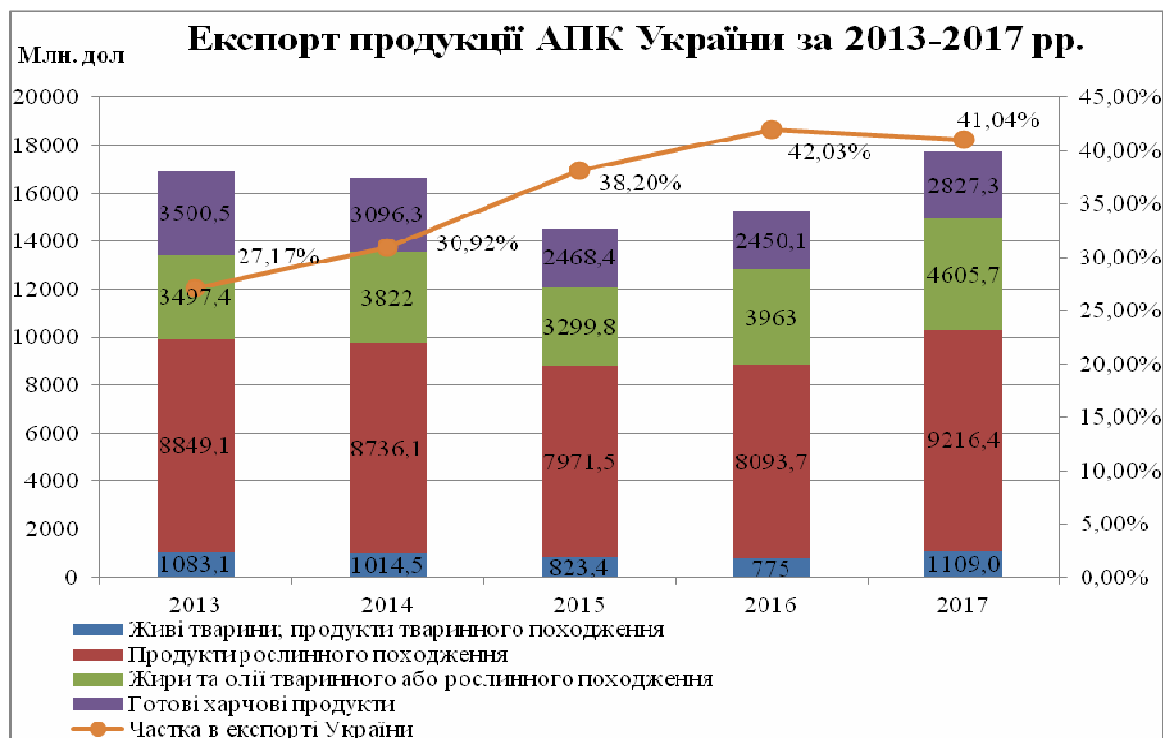

Рис. 4. Експорт агропромислової продукції за 2013-2017 рр та частка від загального обсягу експорту країни

Побудовано автором на основі джерела [2]

Збільшення вартісного обсягу експорту товарів АПК, протягом останніх трьох років, є позитивним та свідчить про створення сприятливих умов для роботи сільськогосподарських підприємств та їх вихід на зовнішній ринок. В той же час збільшення частки продукції АПК в загальному обсязі експорту України, є свідченням пригнічення інших промисловостей країни. Пріоритетом продажу для зовнішньої торгівлі повинні бути товари з високим ступенем обробки, створеної доданої вартості та послуги з високим рівнем інтелектуальної роботи.

У 2017 році найбільший дохід від продажу за кордон країна отримала від реалізації олії та наступних сільськогосподарських культур: кукурудзи, пшениці, соєвих бобів, насіння свиріпи та ріпаку, ячменю, м'яса і субпродуктів свійської птиці, бобових овочів, меду та вершкового масла; що відображено у структурі експорту агропромислової продукції за рік (рис. 5).

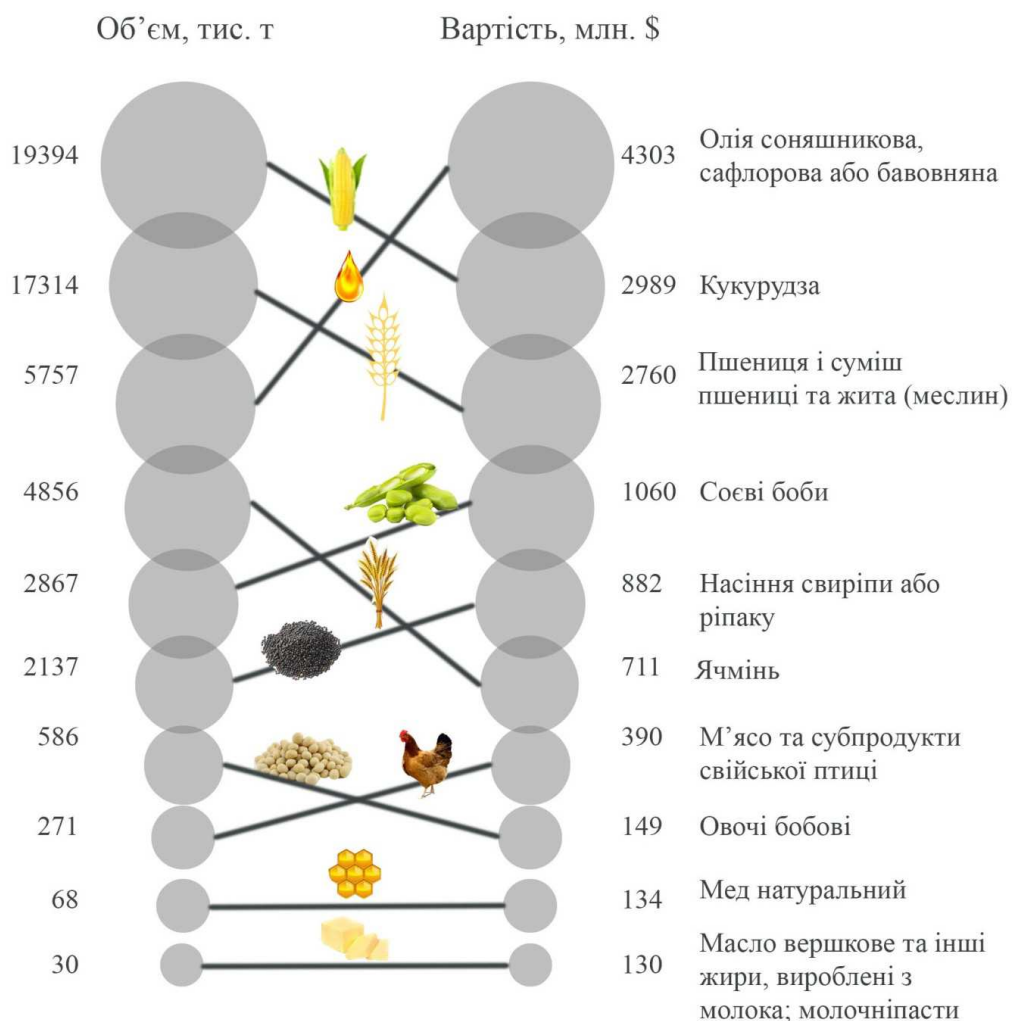

Рис. 5. Експорт продукції агропромислового комплексу України за 2017 р.
Побудовано автором на основі джерела [2]

Висновки. Сільське господарство України зазнає значних змін. За даний період, у рослинництві основними напрямками діяльності підприємств є оптимізація, модернізація та, як наслідок, підвищення ефективності використання орендованих земель, при незначному збільшенні посівних площ (на 0,8 %) значно збільшився збір основних сільськогосподарських культур (на 63 %). У тваринництві змінилась структура худоби, так поголів'я худоби зменшилось на 23,3%, а птиці – збільшилось на 22,5%, що вплинуло на збільшення м'яса (на 21,6%), яєць (на 7,4%) та зменшення збору молока (на 15,3%), вовни (на 39,9%). Скоротились площі мисливських угідь (на 18,9%) та поголів'я мисливських тварин (на 2,5%). Обсяг добування водних біоресурсів знизився на 58,6 %. Вартісна величина експорту аграрної продукції знизилась на 14,1%.

Можна стверджувати, що зниження ряду показників обумовлені негативним впливом зовнішніх політичних факторів. Але, раціональна державна підтримка та продумана політика країни повинні створити сприятливі умови для оптимальної роботи сільськогосподарської галузі. Україна, має всі необхідні ресурси для забезпечення попиту внутрішнього та зовнішнього ринків продукцією агропромислового комплексу. Основними пріоритетними напрямками розвитку сільськогосподарського комплексу є оптимізація, раціоналізація, модернізація, продумана логістика, підвищення якості та безпечності її продукції. Пріоритет в експорті продукції АПК України повинен зміститися з рослинництва на продукцію з високим рівнем доданої вартості та високим ступенем обробки.

Література.

1. Іванух Р. А. Аграрна економіка і ринок / Іванух Р. А., Дусановський С. Л., Білан Є. М. – Тернопіль: "Збруч", 2003. – 305 с.
2. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.org/uk>

References.

1. Ivanukh R. A., Dusanovs'kyj S. L., Bilan Ye. M. (2003) Ahrarna ekonomika i rynek [Agricultural economics and market], Zbruch, Ternopil', Ukraine.
2. Official site of State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <https://ukrstat.org/uk> (Accessed 1 June 2018).

Стаття надійшла до редакції 27.08.2018 р.